

Гришина Н. В.,кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
ORCID: 0000-0001-6828-5338

ПРИНЦИПИ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПРОЦЕДУРИ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ПРАКТИЧНОГО ЗАСТОСУВАННЯ

Анотація. У статті досліджується місце та значення принципів адміністративної процедури у діяльності публічної адміністрації України. Розкрито роль адміністративної процедури як правової форми реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації у відносинах з фізичними та юридичними особами. Проаналізовано норми Закону України «Про адміністративну процедуру», якими закріплено принципи здійснення адміністративних процедур, та визначено їх значення для забезпечення законності, обґрунтованості та своєчасності ухвалення адміністративних актів. У статті обґрунтовується, що зазначений Закон містить загальні норми права, які застосовуються до всіх видів адміністративних справ, тоді як галузеве та спеціальне законодавство встановлює особливості здійснення адміністративних процедур у окремих сферах публічно-правових відносин. Здійснено аналіз нормативно-правових актів, що регулюють адміністративно-процедурну діяльність, та виокремлено загальний, галузевий і спеціальний рівні правового регулювання. Показано взаємозв'язок між загальними принципами адміністративної процедури та спеціальними нормами, що застосовуються у реєстраційних, дозвільних і ліцензійних процедурах. Окрему увагу приділено рівню обізнаності державних службовців і посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо принципів адміністративної процедури. На підставі результатів соціологічних опитувань 2024–2025 років встановлено, що найбільш засвоєними є принципи, які тривалий час застосовуються у правозастосовній діяльності, тоді як принципи, запроваджені Законом України «Про адміністративну процедуру», потребують подальшого роз'яснення. Зроблено висновок про необхідність системного навчання та підвищення рівня правової обізнаності як умови належного застосування принципів адміністративної процедури та забезпечення ефективного захисту прав осіб у відносинах з публічною адміністрацією.

Ключові слова: принципи адміністративного права, адміністративна процедура; принципи адміністративної процедури; публічна адміністрація; адміністративний акт; адміністративні справи; адміністративне законодавство; застосування норм права.

Hryshyna N. V. Principles of administrative procedure in the legislation of Ukraine and issues of their practical application

Abstract. The article examines the place and significance of the principles of administrative procedure in the activities of public administration in Ukraine. The role of administrative procedure as a legal form for the exercise of powers by public administration entities in relations with individuals and legal entities is revealed. The provisions of the Law of Ukraine “On Administrative Procedure” that establish the principles of conducting administrative procedures are analyzed, and their importance for ensuring legality, reasonableness, and timeliness in the adoption of administrative acts is determined. The article substantiates that the said Law contains general norms of law applicable to all types of administrative cases, while sectoral and special legislation establishes specific features of administrative procedures in particular areas of public-law relations. An analysis of normative legal acts regulating administrative-procedural activity is carried out, and general, sectoral, and special levels of legal regulation are identified. The relationship between the general principles of administrative procedure and special norms applied in registration, permit, and licensing procedures is demonstrated. Particular attention is paid to the level of awareness of civil servants and officials of local self-government bodies regarding the principles of administrative procedure. Based on the results of sociological

surveys conducted in 2024–2025, it is established that the principles most firmly assimilated are those long applied in law enforcement practice, whereas the principles introduced by the Law of Ukraine “On Administrative Procedure” require further clarification. The article concludes that systematic training and an increased level of legal awareness are necessary conditions for the proper application of the principles of administrative procedure and for ensuring effective protection of the rights of individuals in relations with public administration.

Key words: *principles of administrative law; administrative procedure; principles of administrative procedure; public administration; administrative act; administrative cases; administrative legislation; application of legal norms.*

Публічна влада в Україні, реалізуючи функції та повноваження через суб'єктів публічної адміністрації, вступає у правовідносини з фізичними та юридичними особами за визначеним законом порядком, який закріплюється у нормах адміністративної процедури. Саме через адміністративну процедуру у сфері публічно-правових відносин забезпечується практичне втілення припису статті 3 Конституції України про визнання людини, її життя і здоров'я, честі й гідності, недоторканності та безпеки найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності публічної адміністрації, покладаючи на неї обов'язок діяти своєчасно, послідовно, обґрунтовано й нести відповідальність за наслідки прийнятих рішень, а у разі порушень – забезпечувати повне відновлення порушених прав [1].

Закон України «Про адміністративну процедуру» надає зазначеним положенням нормативної визначеності, вимагає від органів публічної адміністрації дотримуватися принципів адміністративної процедури, діяти у спосіб, передбачений відповідними процедурними нормами. Застосування цього Закону адміністративними судами під час вирішення публічно-правових спорів забезпечує, щоб зазначені конституційні гарантії не залишалися декларативними, а послідовно реалізовувалися в кожній адміністративній справі, де публічна адміністрація взаємодіє з особою [2].

Засади та загальні правила адміністративної процедури закріплено у Законі України «Про адміністративну процедуру» від 17.02.2022. Цей законодавчий акт визначає порядок взаємодії органів виконавчої влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та інших суб'єктів, уповноваже-

них законом на здійснення функцій публічної адміністрації, з фізичними і юридичними особами під час розгляду та вирішення адміністративних справ шляхом ухвалення і виконання адміністративних актів [2].

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей закріплення принципів адміністративної процедури в законодавстві України та аналізі проблем їх практичного застосування у діяльності публічної адміністрації.

Стан опрацювання проблематики. Проблема принципів адміністративного права та адміністративної процедури достатньо широко представлена у вітчизняній науковій доктрині розглядалася у працях Н.Ю. Цибульник, Н.І. Дідик, Г.О. Горбової, Т.О. Коломоєць, Ю.П. Битяка, А.М. Чорної, Є.К. Єршова, Ю.М. Якущенко, В.Ю. Оксіня, П.С. Лютікова, О.В. Кузьменко, В.Г. Чорної, В.І. Теремецького, Н.П. Свиридчук, Н.О. Цюприк та інших науковців. Водночас питання принципів адміністративної процедури у контексті застосування Закону України «Про адміністративну процедуру», їх нормативного закріплення та практичної реалізації у діяльності публічної адміністрації не були предметом комплексного наукового дослідження, що зумовлює актуальність обраної тематики.

Комплексний аналіз законодавства, що регулює адміністративно-процедурну діяльність публічної адміністрації, дав підстави виокремити три рівні нормативно-правових актів, які містять принципи адміністративно-процедурної діяльності, норми про адміністративну процедуру, охоплюють різні сфери публічно-правових відносин та види адміністративних процедур: загальному, галузевому та спеціальному. Кожен з цих рівнів містить процедурні норми та принципи, які визначають порядок здійснення адміністративних процедур у різних сферах та галузях публічно-правових відносин. У сукупності ці

три рівні законодавства створюють єдину та взаємодіючу нормативну базу, завдяки якій забезпечується реалізація принципів адміністративних процедур. В свою чергу, принципи адміністративної процедури забезпечують таку організацію адміністративного провадження, за якої адміністративні акти ухвалюються на підставі закону, у межах повноважень та з дотриманням вимог верховенства права та справедливості адміністративної процедури.

Загальні принципи адміністративної процедури, що містяться в Законі України «Про адміністративну процедуру», становлять фундаментальну основу її здійснення. Вони представляють собою стандарти, які визначають зміст, спрямованість і межі адміністративної діяльності публічної адміністрації.

Галузевим законодавчим актом, який складається з адміністративно-процедурних норм є Закон України від 06.09.2012 р. «Про адміністративні послуги», який визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг [3]. Співвідношення принципів, закріплених у Законі України «Про адміністративні послуги», та принципів, визначених у Законі України «Про адміністративну процедуру», відображає єдність правової природи цих двох законодавчих актів – стандарти правової держави та належного урядування, попри відмінність їх предмета правового регулювання. Обидва закони спрямовані на регулювання процедурної діяльності публічної адміністрації, однак сфера дії цих законодавчих актів різна: перший регулює порядок надання адміністративних послуг, другий – загальні правила здійснення адміністративних процедур.

Спеціальний характер по відношенню до загальних принципів адміністративної процедури мають і принципи, закріплені в окремих законах, що регулюють здійснення реєстраційних та дозвільно-ліцензійних процедур. Зокрема, це положення Законів України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 1 липня 2004 року [4], «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 1 липня 2010 року [5], «Про дозвільну систему у сфері господар-

ської діяльності» від 6 вересня 2005 року [6], «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року [7] та «Про акредитацію органів з оцінки відповідності» від 17 травня 2001 року [8]. У цих нормативних актах визначено спеціальні принципи, які деталізують загальні засади адміністративної процедури, закріплені у Законі України «Про адміністративну процедуру». Вони конкретизують ці базові принципи адміністративної процедури, визначені у ст. 4 через їх деталізацію та практичне застосування в окремих сферах публічно-правових відносин, зокрема реєстраційній, дозвільній та ліцензійній.

Норми спеціального адміністративно-процедурного законодавства конкретизують загальні положення Закону України «Про адміністративну процедуру» та надають їм ознак особливої адміністративної процедури у відповідних галузях публічно-правових відносин. У цьому значенні зазначений Закон виконує функцію рамкового акта: він устанавлює загальні принципи та базові правила, обов'язкові для всіх суб'єктів публічної влади, тоді як спеціальні закони деталізують адміністративну процедуру розгляду окремих категорій адміністративних справ з урахуванням особливостей відповідної галузі.

Дотримання законності під час ухвалення адміністративних актів та правильне застосування принципів адміністративної процедури прямо залежать від рівня підготовки працівників органів влади та правової обізнаності громадян. Закон України «Про адміністративну процедуру» встановлює чіткі правила адміністративно-процедурної діяльності публічної адміністрації, однак їхня реалізація можлива лише за умови достатнього розуміння змісту та призначення принципів адміністративної процедури, як основи такої діяльності усіма учасниками адміністративно-процедурних відносин.

Коли посадові особи не володіють повною інформацією про зміст принципів або сприймають їх формально, це призводить до помилок, прийняття необґрунтованих адміністративних актів та порушення прав осіб, які звертаються до органів публічної влади. Натомість належна підготовка працівників та інформованість населення сприяють більш

точному застосуванню принципів адміністративної процедури.

З огляду на це дослідження рівня знань про принципи адміністративної процедури має важливе значення. Воно дозволяє оцінити, наскільки органи влади та громадяни готові до практичного використання положень Закону України «Про адміністративну процедуру», та визначити напрями подальшої роботи у сфері навчання, підвищення кваліфікації та інформування населення.

Аналіз результатів опитування, проведеного у грудні 2024 – січні 2025 років., відображених у Звіті про готовність органів місцевого самоврядування та органів державної влади на регіональному і місцевому рівнях до впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру», дає підстави стверджувати, що загальний рівень ознайомленості з принципами адміністративної процедури є достатньо високим. 91% опитаних оцінювали власний рівень знань, практичної застосовності та важливості цих принципів, що свідчить про значний інтерес до тематики та готовність до впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру». Водночас 9% респондентів повідомили про повну неობізнаність із будь-яким із принципів [9].

За результатами дослідження, найвищі показники отримали ті принципи, які традиційно найчастіше відображені у чинному законодавстві та адміністративній практиці. Передусім йдеться про законність (54%), рівність перед законом (48%), відкритість (47%), а також своєчасність і розумний строк (42%), обґрунтованість (39%), добросовісність (38%), верховенство права (36%), ефективність (35%) [9].

Отримані дані свідчать, що принципи адміністративної процедури потребують подальшого системного пояснення та популяризації серед фахових аудиторій. Особливої уваги потребує інтеграція цих принципів у освітні програми, навчально-практичні курси та підвищення кваліфікації службовців. Поглиблене розуміння їх змісту та практичної ролі є необхідною умовою коректного застосування механізмів Закону України «Про адміністративну процедуру», а також важливим інструментом для запобігання колізіям між

Закону України «Про адміністративну процедуру» і спеціальним законодавством.

Результати опитування демонструють загалом достатній рівень обізнаності працівників органів місцевого самоврядування та державної влади з принципами адміністративної процедури, що підтверджується активною участю 91% респондентів у самооцінюванні знань і практичних навичок. Водночас виявлено істотний дисбаланс між рівнем сприйняття традиційних принципів, які давно інтегровані у правозастосовну діяльність, і нових або менш відомих положень Закону України «Про адміністративну процедуру», зокрема принципів пропорційності, презумпції правомірності дій особи та гарантування ефективних засобів правового захисту.

Такий розрив свідчить про недосконалість підготовки кадрів і про те, що частина фундаментальних принципів, запроваджених новим законодавством, ще не стала звичною складовою професійної правової культури. Низький рівень обізнаності щодо офіційності, неупередженості та юридичної визначеності вказує на потребу у цілеспрямованому методичному супроводі та системному роз'ясненні змісту цих принципів.

Таким чином, подальше впровадження Закону України «Про адміністративну процедуру» напряму залежить від посиленого навчання, стандартизації підходів до підготовки службовців, а також від включення вивчення принципів адміністративної процедури в освітні програми підвищення кваліфікації різних рівнів.

Ще одне опитування було проведено Секретаріатом Кабінету Міністрів України за підтримки проєкту ЄС «Продовження підтримки комплексної реформи державного управління в Україні» (EU4PAR2). В опитуванні взяли участь 4 816 респондентів центрального рівня та територіальних органів. Державні службовці центральних органів виконавчої влади заповнили анонімну онлайн-анкету у грудні 2024 – січні 2025 року. Отримані результати засвідчують, що положення Закону України «Про адміністративну процедуру» все ще потребують докладного пояснення та ширшого інформування[10].

У сукупності дані опитування показують, що запровадження принципів Закону України «Про адміністративну процедуру» потребує значно ширшого навчання, систематичних роз'яснень та формування сталих навичок роботи за новими правилами. Поглиблена підготовка державних службовців та інформування громадян є необхідними умовами для того, щоб закон діяв повноцінно та забезпечував правовий захист особи на практиці.

Аналіз двох опитувань, присвячених рівню обізнаності державних службовців і представників органів місцевого самоврядування щодо положень та принципів Закону України «Про адміністративну процедуру», свідчить про необхідність системного підходу до впровадження цього закону в діяльність публічної адміністрації. Отримані результати підтверджують, що реальна імплементація принципів адміністративної процедури перебуває на початковому етапі, а сформована нормативна база не супроводжується відповідним рівнем практичної підготовки посадових осіб. Значна частина респондентів добре орієнтується лише у тих принципах, які давно присутні у вітчизняному законодавстві, зокрема у принципах законності, рівності перед законом та верховенства права. Натомість принципи, що становлять новий зміст адміністративної процедури, залишаються малозрозумілими або недостатньо освоєними.

У сукупності дані опитування показують, що запровадження принципів Закону України «Про адміністративну процедуру» потребує значно ширшого навчання, систематичних роз'яснень та формування сталих навичок роботи за новими правилами. Поглиблена підготовка державних службовців та інформування громадян є необхідними умовами для того, щоб закон діяв повноцінно та забезпечував правовий захист особи на практиці.

Аналіз двох опитувань, присвячених рівню обізнаності державних службовців і представників органів місцевого самоврядування щодо положень та принципів Закону України «Про адміністративну процедуру», свідчить про необхідність системного підходу до впровадження цього закону в діяльність публічної адміністрації. Отримані результати підтверджують, що реальна імплементація принципів адміністративної процедури перебуває на початковому етапі, а сформована нормативна база не супроводжується відповідним рівнем практичної підготовки посадових осіб. Значна частина респондентів добре орієнтується лише у тих принципах, які давно присутні у вітчизняному законодавстві, зокрема у принципах законності, рівності перед законом та верховенства права. Натомість принципи, що становлять новий зміст адміністративної процедури, залишаються малозрозумілими або недостатньо освоєними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>.
2. Про адміністративну процедуру : Закон України від 17.02.2022 № 2073-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#top>.
3. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text>.
4. Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень : Закон України від 01.07.2004 № 1952-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15#top>.
5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану : Закон України від 01.07.2010 № 2398-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>.
6. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності : Закон України від 06.09.2005 № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#top>.
7. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
8. Про акредитацію органів з оцінки відповідності : Закон України від 17.05.2001 № 2407-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2407-14#Text>.
9. Звіт про результати опитування щодо готовності органів місцевого самоврядування та органів державної влади на регіональному і місцевому рівнях до застосування Закону України «Про адміністра-

тивну процедуру». URL: https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/48/Report_on_the_Survey_Results_on_the_readiness_to_apply_LAP_at_the_regional_and_local_levels_in_2024.pdf.

10. Звіт про результати опитування щодо готовності центральних органів виконавчої влади до застосування Закону України «Про адміністративну процедуру». URL: https://api.par.in.ua/uploads/progress_report/file_uk/49/Report_on_the_Survey_Results_on_the_readiness_to_apply_LAP_at_the_central_level_of_public_administration_in_2024.pdf.

Дата першого надходження статті до видання: 19.12.2025

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 22.01.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 17.04.2026